

Література:

1. Варій М.Й. Психологічні основи національної безпеки. *Психологічні аспекти національної безпеки*: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (22–23 березня 2007 року). Львів: Арал, 2007. С. 11–16.

2. Варій М.Й. Руйнівна психологія, що склалася в українському суспільстві як загроза національній безпеці. *Психологічні аспекти національної безпеки*: тези Другої міжнародної науково-практичної конференції. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2008. С. 6–11.

<https://doi.org/10.36059/978-966-397-614-3-1-30>
DOI

ВОЄННИЙ СТАН ТА ПОСИЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ТА КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Блідар М. В.

студент 2 курсу факультету права та економіки

Міжнародний університет

Науковий керівник: Рудой К. М.

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри державно-правових дисциплін

Міжнародний університет

м. Одеса, Україна

Введення воєнного стану в Україні у відповідь на повномасштабну збройну агресію Російської Федерації створило безпрецедентний виклик для національної правової системи, вимагаючи швидкої адаптації законодавства до умов війни. Спеціальний правовий режим, відповідно до Конституції України та відповідних нормативних актів, дозволяє тимчасово обмежувати окремі конституційні права та свободи громадян для забезпечення національної безпеки, територіальної цілісності та громадського порядку [1]. У цьому контексті інститути адміністративної та кримінальної відповідальності трансформуються, еволюціонуючи з традиційних механізмів підтримання громадського порядку на життєво важливі інструменти запобігання та припинення дій, що загрожують обороноздатності держави. Актуальність цього дослідження полягає в динамічних змінах, запроваджених до Кодексу про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України, спрямованих на посилення покарання за злочини, вчинені в умовах воєнного стану, а також

у появі нових видів правопорушень, що потребують ґрунтового наукового аналізу та стандартизації правоохоронної практики [2,3].

Наукове розуміння відповідальності в умовах воєнного стану базується на принципі пропорційності: посилення карального впливу держави має бути адекватним ступеню суспільної небезпеки, яка в період війни значно зростає навіть для ординарних правопорушень. В адміністративному праві воєнний стан виступає каталізатором для розширення повноважень військових адміністрацій та поліції, що супроводжується кристалізацією нових правових норм. Зокрема, особливої ваги набувають військові адміністративні правопорушення (ст.ст. 172-10–172-14 КУпАП) [3], які охоплюють відмову від виконання наказів, самовільне залишення частин та зловживання владою військовими службовими особами. Паралельно з цим, у кримінально-правовій доктрині воєнний стан розглядається не лише як обставина, що обтяжує покарання (п. 11 ст. 67 КК України) [2], а й як кваліфікуюча ознака для широкого спектра злочинів проти власності. Важливим теоретичним аспектом є також розмежування посилення відповідальності за «традиційні» злочини (крадіжка, грабіж) та запровадження відповідальності за специфічні діяння, як-от колабораційна діяльність (ст. 111-1 КК), пособництво державі-агресору (ст. 111-2 КК) чи несанкціоноване поширення інформації про переміщення ЗСУ (ст. 114-2 КК) [2].

Аналіз правозастосовної практики виявляє певні законодавчі прогалини, зокрема постійну відсутність у Кодексі України про адміністративні правопорушення прямого положення про відповідальність за порушення комендантської години та правил відключення світлового напоя, що змусило правоохоронців вдаватися до відповідних статей, створюючи ризики правової невизначеності [3]. Запропоновані зміни до законодавства, які передбачають конкретні покарання для тих, хто залишається в зонах обов'язкової евакуації, та надають поліції право затримувати порушників воєнного стану (зміни до статті 262 Кодексу про адміністративні правопорушення), є логічним кроком до посилення превентивного механізму [4]. Окрему групу правопорушень становлять порушення економічного режиму (контроль цін, обмеження експорту) та незаконний обіг зброї, які у воєнний час безпосередньо впливають на соціальну стабільність. Проте, ще досі особливої уваги потребує профілактична робота з неповнолітніми, девіантна поведінка яких у стресових та евакуаційних ситуаціях вимагає не стільки суворих санкцій, скільки комплексної соціально-психологічної підтримки, що має відобразитися в діяльності органів внутрішніх справ [5].

У сфері кримінального судочинства ключовим нововведенням стала класифікація крадіжок та розбоїв, скоєних під час воєнного стану, як тяжких правопорушень (ч. 4 ст. 185 Кримінального кодексу та ін.), що автоматично виключає можливість призначення м'якшого покарання у багатьох

випадках. Однак судова практика демонструє тенденцію до частого застосування ст. 75 Кримінального кодексу України (звільнення від відбування покарання з випробуванням), що в певних випадках нівелює превентивний ефект посилення закону [2]. Науково обґрунтованою є пропозиція щодо підвищення нижньої межі санкції за крадіжку в умовах війни до 6 років позбавлення волі, аби обмежити дискрецію судів у питаннях звільнення від реального покарання. Водночас держава забезпечила «бойовий імунітет» та виключення відповідальності за застосування зброї цивільними особами проти агресора (ст. 43-1 КК), що є необхідною умовою реалізації права на самооборону та захист Вітчизни. Також важливо усунути термінологічну невідповідність пункту 11 статті 67 Кримінального кодексу, замінивши термін «злочин» на «кримінальне правопорушення», щоб включити цю обтяжуючу обставину до кримінальних правопорушень, які у воєнний час також тягнуть за собою вищий рівень соціальної шкоди [2].

Підсумовуючи, можна стверджувати, що посилення адміністративної та кримінальної відповідальності під час воєнного стану є об'єктивною необхідністю, зумовленою необхідністю мобілізації правових ресурсів у максимальному обсязі для захисту державного суверенітету. Основні напрямки вдосконалення законодавства повинні бути зосереджені на усуненні недоліків Кодексу про адміністративні правопорушення щодо конкретних порушень військового режиму, стандартизації судової практики у кримінальних справах проти власності та забезпеченні невідворотності покарання за злочини проти національної безпеки [5]. Ефективність цих заходів залежить від дотримання балансу: суворість санкцій має поєднуватися з бездоганним дотриманням належної правової процедури, щоб посилення відповідальності залишалося інструментом правосуддя, а не інструментом надмірного обмеження прав людини.

Література:

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. с. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квітня 2001 року № 2314-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
4. Законопроект: Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо запровадження адміністративної відповідальності за порушення встановлених обмежень в умовах дії воєнного стану від 09.05.2022 р. № 7356. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1289761>

5. Бевз С. І., Стадник В. Я. Посилення адміністративної відповідальності в умовах воєнного стану: окремі аспекти. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 5. С. 193–195. URL: https://lsej.org.ua/5_2023/47.pdf

6. Вознюк А.А. Воєнний та надзвичайний стан як обставини, що впливають на кваліфікацію кримінального правопорушення або призначення покарання. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. №6. С. 308–317. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2022/69.pdf

7. Габлей Н. Г. Окремі аспекти посилення кримінальної відповідальності в умовах воєнного стану. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 2. С. 414–416. URL: https://www.lsej.org.ua/2_2023/97.pdf

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-614-3-1-31>

ДЕТЕРМІНАНТИ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ: АСПЕКТ СВІТОВОГО ГІБРИДНОГО ПРОТИСТОЯННЯ

Бондар В. Т.

доктор філософії,

доцент кафедри глобальної та національної безпеки

Навчально-науковий інститут публічного управління

та державної служби

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Трансформації міжнародної (регіональної) системи безпеки, зокрема через зростання деструктивного інформаційно-психологічного впливу зовнішніми факторами на публічний простір країни, значно актуалізують питання протидії такому тиску владою цієї країни-об'єкта. Звідси – змінюється характер міжнародних відносин з поступовим поглибленням розламу між правдою-дезінформацією-постправдою, країнами демократичного-тоталітарного устрою.

Поміж концепцій, що описують феномен гібридної війни, це підхід авторів монографії «Світова гібридна війна: український фронт». В інтерпретації стану країни, за якого набирає смисл її фактор перспективи для влади держави, інституційні основи якої стали предметом тиску з боку країни-агресора. Чинник, який трансформує країну зі спостерігача на повноцінного учасника конфлікту як об'єкта гібридного нападу [1]. Одне із першочергових завдань для об'єкта, це необхідність визначитися із